

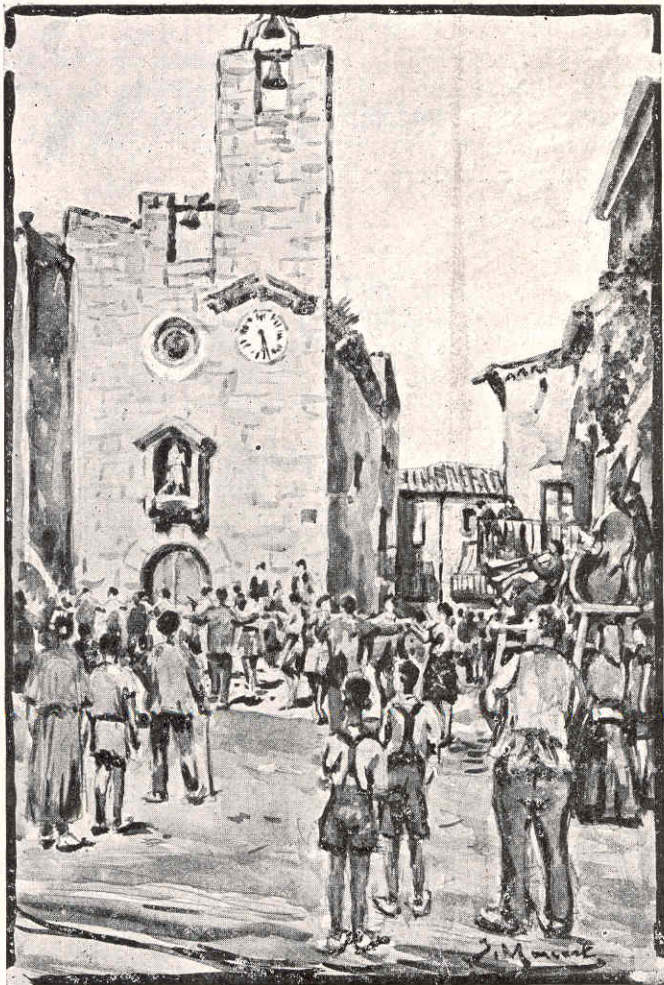
Torroella i la Sardana

I

Ja s'ha dit, que amb aquest llibre de Festa Major, hom es proposa reflectir la vida de la nostra vila en sos diferents aspectes. Si deixem de banda la Torroella antiga i senyorial, la *Torroella vila vella* de les passades grandeses, hem de convenir, que una de les més positives valors pairals, la més ferma i albiradora, és la que es manifesta en el conreu de la música popular. Des del segle dinovè fins als nostres dies, des del moment històric i culminant de la restauració o de la creació —millor dit— de la Sardana llarga per obra del plorat i estimadíssim Pep Ventura, Torroella ha vingut acusant un fort sentit musical i mai més entre nosaltres nos'han acabat els músics i els compositors i els devots i els propagandistes d'aquest art sublim, eixit de la mateixa ànima racial, que esfenent-se i completant-se i acabat per donar-nos, col·lectivament parlant, una fesomia pròpia.

* * *

Moltes vegades hem tingut ocasió de tractar aquest tema. Des de les planes d'«Emporion», el malaguanyat portantveu de l'Ateneu Montgrí, sovint l'havíem fet objecte dels nostres comentaris. I si be, fins avui encara, apar un tema localista, un fet simplement casolà, a la llarga ha de pendre un interès general si en la consciència dels homes que venen significant-se en l'estudi del desenvolupament de la Sardana, impera un esperit de responsabilitat i de justícia. Ens referim concretament

Aspecte de la plaça de Torroella en un dia de sardanes

Dibuix inèdit de Josep M. Mascort.

als coneguts escriptors: PERE COROMINES, POUS I PAGES, ADRIA GUAL, AURELI CAPMANY, JOAN LLONGUERES, i a tots els que d'arreu o de lluny han dit quelcom referent a la Sardana. Per a cridar l'atenció d'aquests homes i la dels seus seguidors —entre els quals sota molts aspectes ens hi comptem nosaltres— ens agrada de remoure i de profunditzar aquest tema, aquest procés, podríem dir, de reivindicació torroellenca. Per això, precisament, no ens cansarem d'insistir mentre no sia reconegut el lloc d'honor que a nostra vila pertoca. La tasca meritíssima dels nostres vilatans, els que en vida es digueren: MIQUEL PARDAS i PERE RIGAU (BARRETO), constitueix la prova més palesa. Venen després els seus hereus i continuadors «Els Montgrins», la nostra famosa cobla; i els populars compositors Vicens Bou i Joaquim Vallespi, els quals damunt de tan sòlids fonaments han aixecat la seva obra.

Ja fet a posta, en citar els noms dels més coneguts historiadors contemporanis de la Sardana, n'hem deixat un, el del culte musicògraf Salvador Raurich, que tant ha fet pel bon nom de Torroella i de la campanya del qual, realitzada amb el lloable intent de fer revivre l'antic contrapàs, menyspreat avui, un temps senyor de les nostres places, tots plegats, potser, no n'hem sabut capir prou l'abast i transcendència. Però no ens precipitem; comencem pel començament.

* *

Cal suposar, que fou l'ilustre historiador Pella i Forgues, qui, amb la seva «Història de l'Empordà» ens revelà la figura clàssica de Miquel Pardas. En una de les acotacions documentals de la seva història, en el capítol III, dedicat a l'estudi de l'origen de la Sardana, diu l'autor que bona part de les dades recollides per historiar-la les ha rebut del compositor torroellenc Josep Gich, i que sap d'un altre torroellenc, en Miquel Pardas, que l'any 1850 publicà un fullet explicant la manera de ballar, de comptar i de repartir la Sardana. Quan Salvador Raurich inicià la seva campanya pro-restabliment del Contrapàs, vam tenir l'honor, junt amb altres companys, d'acompanyar-lo. Un jorn férem cap a la casa Pardas, i son fill Josep ens donà, ben amablement per cert, amplis detalls, impressions i pàl·lids records de la vida de son pare. Dades i records i impressions que més tard aprofità Raurich com a primera matèria per una sèrie d'articles apareguts en les planes del diari «Las Noticias» de Barcelona. D'aquests articles n'extreiem els següents paràgrafs:

»Dins del camp de la crítica sardanística existeix una mena de desacord o un cisma per aclarir un punt que comença d'apassionar els ànims, particularment d'aquells que amb certa superficialitat solen tractar les coses. Però entenent per ço que a nosaltres afecta, convenient aclarir horitzons i endegar extraviades opinions, hem aprofitat la nostra recent estada a l'Empordà per a reunir dades i recollir autoritzades opinions, amb el propòsit si és possible, de tancar de cop aquesta interessant qüestió, o sigui, qui o quins van ésser els inventors de la Sardana llarga».

»Al nostre pas per Torroella de Montgrí hem tingut ocasió d'enfondir-nos una mica en aquesta interessant qüestió. El document al qual ens hem referit, és no res menys que el primer tractat imprès sobre la manera de ballar les sardanes llargues, edició que els sardanòfils estimen com una joia de bibliòfil. La curiositat i importància d'aquest exemplar raríssim ens indueix a estampar aquí si res més no, el text de la portada, que diu el següent: *Método per aprendre a ballar sardanas llargues, per Miquel Pardas, de Torroella de Montgrí. Figueres. Impremta de Jaume Bosch Palau. 1850.*«

»Aquest document ha induït a afirmar rodonament i secament que l'inventor de la Sardana llarga fou Miquel Pardas. El que sí és innegable, que aquest document involucra, per inducció, una molt possible, gairebé podem dir, segura col·laboració directa de Pardas a l'obra de reforma de Pep Ventura. Malgrat mancar-nos el testimoni irrecusable, nosaltres estem per a l'afirmativa, per considerar lògic que Ventura acudís a l'autoritat i gran reputació de Pardas per a solucionar el nou repartiment de la dansa davant el fet de la seva innovació musical.»

I conclou Raurich. »Serien doncs, en aquest cas, dos inventors si es vol, com passa per exemple, amb la confecció d'una òpera, en la creació de la qual intervenen dos capacitats: el compositor i el llibretista. Cal també tenir en compte, la gran amistat que unia Pardas i Ventura, els quals es visitaven molt sovint. En Josep va dir-nos que recordava haver vist a l'avi Pep moltes vegades a casa seva».

* * *

Un altre dels articles de Raurich que hem esmentat, és dedicat tot ell a traçar la biografia del nostre home, i ens conta que Miquel Pardas i Roura va néixer a Verges l'any 1818. Des de molt jove, però, es traslladà a la nostra vila. Resseguia els pobles de l'Empordà com a venedor ambulat, portant els gèneres damunt d'un borriquet i acudia especialment a les festes majors, en particular per a vendre rellotges. Això explica que es trobés gairebé a totes les festes, ballant sardanes i cridant l'atenció del públic per la seva habilitat. Per a que son apostolat sardanístic tingués més eficàcia, ultra ostentar el clàssic vestit de pagès, portava en lloc de barretina un *kempis* de coloraines, peça d'indumentària de la qual posseïa tota la col·lecció.

Hom diu que una vegada va acudir a un concurs de sardanes a Montserrat en companyia de la seva filla; ell portava el típic vestit de pagès d'aquella època: calça curta, gec, espadenyes i barretina; ella gipó i mangots.

Fou segurament quan per primera vegada la sardana sortí de les seves terres naturals, quan Pep Ventura fou cridat pel seu amic Clavé, fent que arribés a Barcelona, anant després a Montserrat, amb motiu de l'estada en la muntanya sagrada de la reina Isabel II, que la visità després de maridada i on fou ballada la nostra dansa popular.

I finalment, el que avui es una glòria per a Miquel Pardas, fou la causa indirecta de la seva desgràcia, puix l'afició a córrer festes majors per ballar i propagar la Sardana llarga, el portà al vici de jugar i donar-se a la beguda. Tot i essent un home intel·ligent en el negoci i que podia haver recollit alguns diners, va acabar de mala manera. Morta la seva esposa, qui portava el pes de l'establiment, Pardas es traslladà a Barcelona, on va acabar els seus dies. Va morir el 28 d'abril de l'any 1872 a l'edat de 54 anys, a l'hospital de Santa Creu i en el cementiri del mateix hospital reposen les seves despulles.

* * *

Heu's aquí les línies generals de l'estudi de Salvador Raurich sobre la figura representativa de Miquel Pardas. D'aquest treball, ultra la part documental i analítica, ens interessa extraordinàriament la ferma declaració de l'autor, exterioritzant el desig de tancar *de cop aquesta interessant qüestió*. Desig que compartim nosaltres i en dir nosaltres volem dir la Torroella tota, que mai com ara ens podríem abrogar la seva representació.

* * *

Que la feina de Raurich no fou endevades ho confirma un fet recentísim. No fa pas molts dies que la ciutat de Figueres celebrà un acte solemne amb motiu del CXI aniversari de Pep Ventura. En aquest acte prengué part Pere Coromines donant una conferència sota aquest tema suggestiu: *A la recerca d'En Pep de la tenora*.

Amb quin goig reproduïm avui algunes de les seves afirmacions! Com ens plau de recollir i ponderar les seves paraules! Cal fixar-nos-hi per retenir-les en la memòria.

«Cal acabar -digué Coromines- amb les històries de fantasia que s'han forjat a l'entorn de la figura d'en Pep, car el que ens han dit és més aviat d'un ninot o d'una caricatura d'en Pep. Una de les coses que hem de desfer, és la de que en Pep és el reformador de la sardana llarga; això no és cert, ja que abans de les d'ell ja s'en tocaven d'altres. En Juncà l'any 53 ja n'havia fet un mètode. I en Pardas de Torroella n'havia fet un llibret parlant de l'art de ballar la sardana llarga. El que en Pep va fer va ser reformar la cobla, que de tres que eren hi anà afegint instruments fins arribar a 12 que és la cobla actual.»

De manera, doncs, que Miquel Pardas, més que un col·laborador de Pep Ventura, fou un dels seus precursors, el creador de la Sardana llarga, en ço que té de més espectacular, més racial i més de poble: la seva part coreogràfica.

Es clar que el mèrit principal en tota creació, se l'emporta, com diu Capmany, aquell qui com Pep Ventura, sab ajuntar diversos elements parcials per a obtenir la totalitat del nou ésser. I ho confirma Pous i Pagés amb aquesta frase: «El temperament privilegiat del geni ve sempre a l'hora precisa, quan els precursors li han aplanat el camí, posant al servei de la seva obra, llurs fragmentàries innovacions». Però, en bé de la nostra tesi, ve com l'anell al dit una altra de les afirmacions d'Aureli Capmany extreta del seu tractat: COM ES BALLA LA SARDANA. «Si en Pep hagués vingut abans d'idear en Pardas de Torroella de Montgrí la sardana llarga i en Toron de Perpinyà la tenora, difícilment hauria donat forma a les seves populars creacions».

*
* *

Com pot hom veure, totes aquestes argumentacions tenen una forta valor demostrativa, una relació de fet, de realitat indestructible. Damunt d'aquestes dades coincidents i confirmadores, es troba el camí d'una veritat molt temps amagada, per alguns en oblit i pels més desconeguda. I si volem ésser justos, l'estudi de la Sardana ha de prendre sempre un caient general seguint l'influència dels precursors —Pardas en primer terme— tot donant al procés de la formació de la Sardana el sentit col·lectiu, eminentment popular, absolutament de poble, que ha tingut i tindrà sempre. Que ja abans de nàixer, talment ens sembla ara que era una mica de tots.

I en parlar com ho fem, que potser per segons qui semblarà una gosa-dia, no pretenim corregir ni desvirtuar la calor que han pres certes campanyes, les quals veïem amb bons ulls, mentre el cor i el pensament ens hi acompanyen. Reclamem solsament com dèiem al principi, un petit lloc pels de casa, pels torroellencs preclars, i un altre lloc per cada una de les grans figures que formen època des de la naixença fins a la plasmació de la Sardana. Un simple i merescut redós a l'ombra confortant de la gran figura, de la figura immortal de Pep Ventura a qui la terra agraida vol aixecar un monument per fer més vivent encara la seva memòria.

Cal també que en aquest monument hi posi cada u el seu gra de sorra.

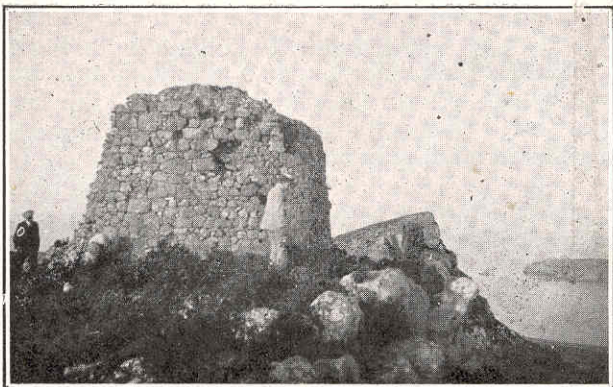
Será la millor confirmació a les paraules del poeta en deixar escrit que la Sardana:

Es la dança sencera d'un poble.
Que estima i avança donant-se les mans.

JOSEP CASTELLS

En successives edicions tindrem el goig de continuar l'inventari començat sobre l'aportació torroellenca en la formació i creixensa de la nova Sardana, ja que per manca d'espai, no ens és pas permès de fer-ho avui. En reprendre doncs, la nostra tasca, intentarem presentar a Pere Rigau (Barretó) en sos diversos aspectes: com a compositor, com a director i com a flabiolaire.

(Nota de l'autor)

TORRE MORATXA. Encimbellada en el pic més prominent de la carena, és l'avençada centinella que vetllava per les torres germanes. Talment una atalaia, si bé avui en completa ruina, domina encara el mar i la terra.